

ÖZ

Yazar	: Ramazan KOÇ
Üniversite	: Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
Anabilim Dalı	: Türkoloji
Bilim Dalı	: Edebiyat
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: xvii+ 292
Mezuniyet Tarihi	:/..../.2014
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Hakan TAŞ

Amrî Divan [Metin- Çeviri- Açıklamalar- Dizin]

Amrî Divan [Metin- Çeviri- Açıklamalar- Dizin] adlı tez çalışmamızın konusu 16. Yüzyılda yaşayan; şiirlerinde Türkçe kelime ve deyimleri etkin bir şekilde kullanan divan şairi Amrî ve Divan'ı seçilmiştir. Tez dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Amrî'nin Hayatı ve Edebi Kişiliği başlığı altında Amrî'nin hayatı ve edebi kişiliği incelendi.

Tezin ikinci bölümünde Divan'daki şiirler ve günümüz Türkçesine çevirileri yer almaktadır. Bu Divan Mehmed Çavuşoğlu tarafından Manchester John Rylands Library, N. 62 adlı divanlar mecmuasını temel alarak; Amrî'ye ait şiirleri farklı kaynaklardan toplayarak oluşturmuş bir eserdir. Bu eser 1979 yılında Mehmed Çavuşoğlu tarafından çeviri yazıya aktarılarak basılmıştır. Biz bu eserin çeviri yazısını ve şiirlerin vezinlerini tekrar gözden geçirdik. Metni beyit beyit, çeşitli sözlük ve kaynaklar yardımıyla; en anlaşılabilir şekilde günümüz Türkçesine çevirdik.

Tezin üçüncü bölümde ise tezin ikinci bölümünü oluşturan metinler ve çeviriler kısmında geçen açıklanmaya muhtaç kavram, mazmun ve söz gruplarından oluşmaktadır. Bu bölümde metinde geçen açıklanırsa metnin ve şairin düşünce dünyasının daha iyi anlaşılacağı düşünülen kavramlar açıklandı. Bu kavramlar alfabetik sıraya göre dizildi. Bu kavramlarla ilgili bilgiler toplanırken klasik Türk edebiyatının temel kaynakları, çeşitli sözlükler, klasik Türk edebiyatı alanında ve

çeşitli bilim dallarında yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmaları ve makaleler tarandı.

Tezin üçüncü bölümde açıklanan kavramlar 16. yüzyılda ve farklı zamanlarda yazılmış olan diğer divanlar taranarak; bu eserlerdeki kullanımları tespit edilmeye çalışıldı. Başka divanlardaki beyitler günümüz Türkçeleriyle birlikte verildi.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Amrî Divanı'nda geçen kelimelerin dizini verildi. Burada kelimeler alfabetik sıralamaya göre düzenlendi. Ayrıca metinde geçen Arapça ve Farsçanın kurallarına göre yapılan terkipler dizinde gösterildi. Kelimeler dizinde kök ve gövde olarak yer almaktadır.

Biz dört bölümden oluşan bu çalışmada; yaşadığı devirde üslûbundaki çeşitlilik ve kullandığı dil ile şiir severlerin ilgisini çeken 16. yüzyıl divan şairi Amrî ve Divan'ını inceledik. Amrî, Divan şiiri geleneğine bağlı bir şair olmakla birlikte Türkçe kelime ve deyimlere şiirlerinde etkin bir şekilde yer vermiştir. Basit ve yalın gibi görünen şiirlerinde bile derin ve farklı anlamlar bulunduğunu söylemek mümkündür. Şiirleri söz sanatları bakımından zengindir. Amrî söz ve anlam sanatlarını etkin kullanarak kelimelere yeni anlamlar, duygu değeri ve çağrışımlar kazandırmıştır. Şiirlerinde hiçbir kelime gereksiz yere kullanılmamıştır. Divandaki Türkçe kelimelerin çoğu günümüzdeki kullanımlarından çok daha farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılmıştır. Ayrıca divanda geçen bazı kelimeler bugün kullanılmamaktadır. Amrî de 16. yüzyılda ve daha önceki divan şairlerinin kullandığı ortak kavram ve mazmunlara divanında yer vermiştir. Dönemindeki şiir anlayış ve üsluplarından o da etkilenmiştir. Özellikle Necati Bey'in etkisinde kaldığını söylemek mümkündür.

Yaptığımız bu çalışmada amaçlarımızdan birisi 16. yüzyıl şairlerinden Amrî divanının nesre çevirisinin yapılarak, metnin anlaşılmasını sağlamaktır. Divandaki metinler çeşitli sözlük ve kaynaklar yardımıyla metni başarılı bir şekilde günümüz Türkçesine çevrilmiş ve metnin anlaşılması kolaylaşmıştır. Diğer bir amacımız divandaki metinler incelenerek Amrî'nin üslubunu ve edebi kişiliğini ortaya koymaktır. Ayrıca Divanda kullanılan açıklanmaya muhtaç kavramlar açıklanarak; metinlerin ve dönemin edebi zevk ve anlayışı ortaya konulmuştur Bunların dışında metnin dizinini yaparak divanın söz varlığı ortaya çıkarıldı.

Bu çalışmanın neticesinde araştırmacılar ve okuyucular; Amrî'nin 16. yüzyıl Divan edebiyatındaki yerini, Amrî'nin şiir anlayışını, dönemin dilinin zenginliğini daha iyi görecektir. Divan'daki Türkçe kelime, deyim ve atasözleri ve bunların kullanımları daha iyi ortaya çıkmıştır. Okuyucu dizinde gördüğü kelimelerin anlamlarını, beyit içerisindeki kullanımlarını görecektir. Böylece anlam ve kavram dünyasının günlük dildeki kelimelerle dahi nasıl zenginleştirilebileceğinin farkına varacaktır. Ayrıca metindeki dilin kullanıldığı dönemdeki toplumsal ve sanatsal yaşantıyı daha iyi kavrayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amrî, Divan, Nesre çeviri, Açıklamalar, Dizin.

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган	: Рамазан КОЧ
Университет	: Кыргыз-Түрк Манас университети
Багыты	: Түркология
Иштин сыпаты	: Магистрдик диссертация
Беттердин саны	: xvii+ 292
Бүтүрү датасы	: .../05/2014
Илими Жетекчи	: Доц. Док. Хакан ТАШ

Амри Диван [текст түрүндө жазылышы, глоссари, индекс]

Амри Диван [текст түрүндө жазылышы, глоссари, индекс] аттуу диссертациябыздын темасы 16-кылымда жашаган; ырларында Түркчө сөздөрдү жана фразеологизмдерди активдүү түрдө колдонгон диван акыны Амри жана Диваны тандалган. Диссертациябыз төрт бөлүмдөн турат. Биринчи бөлүмдө Амринин жашоосу жана поэзиялык жолу изилденди.

Диссертациябыздын экинчи бөлүмүндө Дивандагы ырлар жана азыркы түркчөгө которуулар орун алат. Бул Диван мындан мурун да баяндаганыбыздай Мехмед Чавушоглу тарабынан Manchester John Rylands Library, N.62 аттуу дивандар жыйнагын негиз катары алып; Амриге тиешелүү ырларды башка булактардан да чогултуп түзгөн чыгарма. Бул чыгарма 1979-жылы Мехмед Чавушоглу тарабынан транскрипцияланып басылган. Биз бул чыгарманын транскрипциясын жана ырлардын ритмин кайрадан карап чыктык. Текстти бейт, сөздүк жана булактар жардамы менен; түшүнүктүү кылып түркчөгө котордук.

Диссертациябыздын үчүнчү бөлүмүндө болсо диссертациябыздын экинчи бөлүмүн пайда кылган тексттер жана котормолор бөлүгүндөгү ачыктоого муктаж маани, мазмун жана сөз жаатынан пайда болгон. Бул бөлүмдө текстте өткөндөр ачыкталса, тексттин жана акындын ой дүйнөсүн андан да жакшы ачыктай турган түшүнүктөр берилди. Бул түшүнүктөр алфавиттик тизмеге карап тизилди. Булар менен байланыштуу маалыматтар чогултулуп жатып, классик Түрк адабиятынын негизги булактары, ар түрдүү сөздүктөр жана темага тиешелүү илимий изилдөөлөрдөгү каралды

Диссертациянын үчүнчү бөлүмүндө ачыкталган түшүнүктөр 16-кылымда жана башка убактарда жазылган бөлөк дивандар ылганып; бул чыгармалардагы колдомолорду тапшырууга аракет жасалды. Башка дивандардагы бейтлер азыркы колдонулган түрк тили менен түшүндүрүлүп берилди.

Диссертациянын төртүнчү бөлүмүндө болсо Амри Диванында болгон сөздөрдүн тизмеги берилди. Мында сөздөр алфавиттик тизмеге карата жайгашты. Айрыкча текстте өткөн Арапча жана Фарсчанын жоболоруна карата жасалган структурада көрсөтүлдү. Сөздөр тизмеде негиз жана өзөк катары орун алат.

Биз төрт бөлүмдөн турган бул ишибизде; жашап өткөн доордо ыкмалардагы окшоштук жана колдонгон тил менен ыр сүйүүчүлөрдүн көңүлүн бурган 16-кылымдагы диван акыны Амри жана Диванды иликтедик. Амри, Диван ырлары салтына көз каранды акын болгону менен өз ырларында Түркчө сөзгө жана фразеологизмдерге активдүү түрдө орун берген. Жөнөкөй көрүнгөн ырларында да терең жана өзгөчө түшүнүктөр бар экенин айтууга болот. Ырлары сөз санаттары тараптан бай. Амри сөз жана маани санаттарын жандуу колдонуп сөздөргө жаны маанилерди, сезим баалуулугун алып келген. Ырларында эч бир сөз орунсуз колдонулган эмес. Дивандагы Түркчө сөздөрдүн көбү күндө колдонуп жүргөн сөздөрдөн башка дагы түшүнүктөрдү бере турган түрдө колдонгон. Айрыкча дивандагы кээ бир сөздөр ушул учурда колдонулбайт. Амри да 16-кылымда жана андан мурдагы диван акындары колдонгон орток маани жана мазмундарга орун берген. Ошол доордогу ыр маанисинен жана ыкмаларынан ал да таасир алган. Өзгөчө Нежати Мырзанын таасири алдында калганын айтпай коюуга болбойт.

Изилдөөдө 16-кылымдагы Амри Диванын чыгармасын азыркы колдонулган тил менен түшүндүрүп берүүнү максат кылганбыз. Дивандагы тексттер ар түрдүү сөздүк жана булактардын жардамы менен текст ийгиликтүү түрдө Түркчөгө которулган жана текстти түшүнүү жагынан да жеңилдетилген. Мындан башка дагы бир максатыбыз дивандагы тексттер иликтенип Амринин стилин жана поэзиялык жолун ортого чыгаруу. Айрыкча чыгармада берилген бизге түшүнүксүз болгон маалыматтарды аныктап түшүндүрдүк. Мындан сырткары текст.

Тизмесин жасап жатып дивандын сөз байлыгы да ортого чыгарылды. Изилдөөнүн жыйынтыгында изилдөөчүлөр жана окурмандар; Амринин 16-кылымда Диван адабиятындагы ордун, Амринин ырга болгон түшүнүгүн, ошол доордогу тилдин байлыгын мындан да жакшы байкоого болот. Ошондой эле Дивандагы Түркчө сөз, фразеологизмдер жана макалдардын колдонулушу мындан да жакшы ачыкталат. Окурман тизмеде көргөн сөздөрдүн маанилерин, жана бейт ичиндеги колдонулушун көрсө болот. Мындайча маани-маңыз жана түшүнүк дүйнөсүн азыркы тилдеги сөздөр менен мындан да байыта ала турганын билсе болот. Айрыкча тексттеги тилдин ошол доордогу колдонулган коомдук жана санат жашоону мындан да толук түшүндүрөт.

Ачкыч сөздөр: Амри, Диван, текст түрүндө жазылышы, глоссари, индекс

АБСТРАКТ

Автор	: Рамазан КОЧ
Университет	: Кыргызско Турецкий Университет «Манас»
Факультет	: Туркология
Вид работы	: Магистрдик диссертация
Количества страниц	: xvii+ 292
Дата окончания	: .../05/2014
Научный руководитель	: Доц.док. Хакан ТАШ

Амри Диван (Текстовые Изложение, Глоссари, Индекс)

Темой, нашей диссертации, которая называется «Амри Диван» (Текстовые Изложение, Глоссари, Индекс), был выбран поэт классик Амри, который жил в 16 столетии и использовал в своих стихотворениях большое количество турецких слов и фразеологизмов, а также его Диван (собрание стихов какого-л. поэта, расположенных в алфавитном порядке рифм). Диссертация состоит из четырех глав. В первой главе под названием «Жизнь Амри и его Литературная Личность» была исследована жизнь Амри и его литературная личность.

Вторая глава диссертации содержит стихотворения из Дивана и их перевод на современный турецкий язык. Данный Диван является произведением, составленный Мехмедом Чавушоглу, на основе журнала диванов, который называется «Manchester John Ryland's Library, N. 62» и собрания стихотворений Амри из разных источников. Данное произведение было опубликовано в 1979 году Мехмедом Чавушоглу путем переноса перевода в письмо. Мы повторно просмотрели переводные статьи данного произведения и ритм стихотворений. Мы, перевели текст по строчкам на самый понятный современный турецкий язык с помощью разных словарей и источников.

Третья глава диссертации состоит из понятий, смысловых групп и словосочетаний содержащиеся в текстах и переводной части и нуждающиеся в объяснении. Из вышеназванных понятий, смысловых групп и словосочетаний состоит вторая глава данной работы. В данной главе даются объяснения тех понятий из текста, через которых лучше передается основная мысль текста и поэта. Эти понятия были расположены в алфавитном порядке. При собрании сведений по данным понятиям были изучены основные источники классической турецкой литературы, разные словари, магистерские и докторские диссертации и статьи в сфере классической турецкой литературы и разных разделов науки.

Постарались установить использования в данном произведении диванов, объяснения которых дается в третьей главе, путем изучения диванов написанных в 16 – м веке и в период разных времен. Бейты из других диванов даны вместе с современным турецким вариантом.

В четвертой главе работы дан каталог слов, использованный в Диване Амри. Здесь слова расположены в алфавитном порядке. В каталоге также отдельно показаны соединения, составленные по правилам арабского и персидского языка. В каталоге слова расположены в виде корня и основы.

Мы в данной диссертации, состоящей из четырех глав, исследовали поэта классической школы 16-го века, который привлек внимание поклонников поэзии того времени разнообразием своего стиля. Амри, является поэтом, отвечающим всем требованиям классической поэзии (Диван) и наряду с этим в своих стихотворениях широко и эффективно использует турецкие слова и фразеологизмы. Даже в стихотворениях, которые кажутся простыми и легкими содержится глубокий смысл. Стихотворения с точки зрения искусства речи являются очень богатыми. Амри, широко и эффективно используя искусство речи и значения, вдохнул в слова новые значения, ценность чувств и ассоциации. В его трудах ни одного лишнего слова. Множество турецких слов в Диване использованы в совершенно других смыслах по сравнению с их нынешним значением. В особенности, слова, использованные в диване, сегодня не употребляются. Амри в своих трудах также применил общие понятия и значения, которые ранее использовались поэтами 16-го века и старых времен. Поэзия того времени оказало свое влияние и на него. Особенно, можно сказать, что Нежатти Бей очень повлиял на него.

Одной из целей нашего труда является, сохранение смысла текста при переводе классической прозы поэта 16-го века, Амри. Тексты из дивана переведены на современный турецкий язык с помощью разных словарей и источников. Тем самым понятие смысла текста облегчилось. Следующей нашей целью было исследованием текстов в диване выдвинуть стиль и литературную личность Амри. В особенности путем объяснения понятий, использованных в диване, выдвинуты смысл текстов и литературный вкус той эпохи. Помимо этого составлен каталог слов и тем самым показан словарный запас дивана.

В результате данного труда исследователи и читатели увидят: роль Амри в диване 16-го века, понимание стихотворения Амри и богатство языка того времени. Ещё лучше выявлены турецкие слова, фразеологизмы и пословицы в диване. Читатель увидит смысл слов, данных в каталоге и их использование в строчках. Таким образом, он заметит, как еще можно обогатить словами современного языка мир значений и понятий. В особенности, ещё лучше поймет общественную и искусную жизнь того времени, язык которого использовался в тексте.

Ключевые слова: Амри, Диван, Текстовые, Изложение, Глоссари, Индекс

ABSTRACT

Author	: Ramazan KOÇ
University	: Kyrgyzstan-Turkey Manas University
Department	:Türkologya
Field	: Litaratüre
The Nature of The Thesis	: Master's Thesis
The Number of Pages	: xvii+ 292
Date of Grduation	:.../05/2014
Supervisor	: Doç. Dr. Hakan TAŞ

Amrî Divan [Text-Translation-Description-Index]

As the subject of our study which is called Amrî Divan [Text-Translation-Description-Index] is about Amrî who lived in 16th century; having used Turkish words and phrases in his poems effectively and his Divan. Thesis consists of four parts. In the first part under the title of Amrî's Life and Literary Personality, his life and Literary Personality are examined.

In the second part of the thesis the poems and translations into modern Turkish in Divan are included. This Divan is the written work which is created by Mehmed Çavuşoğlu by gathering Amrî's poems from different sources. Mehmed Çavuşoğlu based Divans magazine which is called Manchester John Rylands Library, N. 62 while creating this work.. This work was transferred to transcription and printed in 1979 by Mehmed Çavuşoğlu. We revised the translation of this work and rhythm of the poems. we translated the text into modern Turkish as understandable as possible by the help of various dictionaries and resources.

In the third part of the thesis there are metaphor and word groups which are need to be addressed and constitutes the second part of the thesis. In this part concepts have been announced to tell the world of the poet's thoughts better. These concepts were sorted in alphabetical order. While collecting information about these concepts, main sources of classical Turkish literature, various dictionaries, the master's and doctoral studies which were done in the field of classical Turkish literature and in various disciplines were screened.

Having described concepts in the third part of the thesis and other Divans written in the 16th century at different times were checked and the user has tried to identify these works. The couplets in other Divans was provided with the modern Turkish.

In the fourth part of the study the sequence of words in Amrî Divan were given. Here the words were organized in alphabetical order. Also compositions in the text which were done according to the rules of the Arabic and Persian were shown in the directory. Words are included in the directory as root and stem.

We have examined the Amrî's Divan and the poets of the 16th century Amrî who attracted the attention of lovers of poetry with the language he used and the diversity in his style of his times in this study which consist of four parts. Although Amrî was a poet depending on the tradition of Divan poetry, he used Turkish words and phrases in his poems in an effective manner. Even seemingly simple and straight forward in his poems is possible to say that there is a deep and different meanings. His poems are rich in rhetoric. Amrî has given value to new meaning, emotions and associations to the words by effective using of word and meaning of art. No words are not used unnecessarily in his Poetry. Many of the Turkish word in his Divan has been used very different meanings from the current usage. In addition, some words in his Divan aren't used today. Amrî has used the common concepts and metaphors which were used in the

16th century and earlier poets. He was also influenced by the poetry of insight and style in his time. In particular, it is possible to say that he was influenced by Necati Bey.

One of our objectives in this study is to provide an understanding of the text by translating 16th century poet Amrî's Divan into the prose. The text of the Divan was translated into modern Turkish successfully with the help of various dictionaries and resources so it makes easier to understand the text. Other aim of us is to determine the stylistic and literary personality of Ambri by examining the texts in the Divan. Furthermore, understanding and enjoyment of literary texts of the period have been introduced by explaining concepts need to be addressed. Vocabulary meaning of the Divan was revealed by making the index of the text.

As a result of this study, researchers and readers will see better the Ambri's place in the classical literature of the 16th century, Ambri's understanding of the poem and the richness of the language of the period. The Turkish words, phrases and proverbs in the Divan and the usage of them has emerged better. The reader will see the meaning of words in the index and their usage in couplets. So the reader will realize how they can enrich the world of meaning and concept even by the usage of everyday language. Moreover, the reader will understand better the social and artistic life in the period of the language used in the text.

Keywords: Amrî, Divan, Text, Translation, Description, Index